

Nr 12

Utlåtande i anledning av motioner om vissa åtgärder för att skydda ålbeståndet.

Tredje lagutskottet har behandlat två inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nr 899 i första kammaren av herr Nilsson, Yngve, och herr Andersson, Ingvar, och nr 1057 i andra kammaren av herrar Nilsson i Bästekille och Oskarson.

I motionerna, som är likalydande, hemställes

»att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om förslag i syfte att varje kraftverk åläggs att anordna s. k. ålledare, som möjliggör för ålen att passera kraftverk».

Gällande bestämmelser

Enligt 2 kap. 8 § vattenlagen gäller att den som i vatten, där fisken har sin gång, vill göra damm eller annan byggnad, är skyldig att utan ersättning vidta och för framtiden underhålla nödiga anordningar för fiskens framkomst eller eljest för tryggnad av fiskets bestånd och att tillsläppa för ändamålet nödigt vatten. Vederbörande är också skyldig att ställa sig till efter rättelse de särskilda föreskrifter i övrigt, som till följd av byggnaden erfordras till skydd för fisket. Kan nyttan av ifrågasatt anordning inte skäligen anses motsvara den förlust och kostnad som därigenom skulle tillskyndas byggnadens ägare kan befrielse från skyldigheten medges.

Befinns till skydd för fisket vidtagna anordningar eller meddelade föreskrifter vara mindre tjänliga kan ändrade bestämmelser lämnas. Omprövningen är emellertid begränsad på så sätt att den i allmänhet inte får utmynna i förpliktelser för byggnadens ägare, vilka för honom medför väsentlig kostnad eller olägenhet utöver vad han förut blivit ålagd.

Beskaffenheten av nödiga anordningar för tryggnad av fiskets bestånd bestäms av vattendomstolen med ledning främst av det av vederbörande fiskeritjänsteman enligt 11 kap. 36 § vattenlagen avgivna yttrandet. Beträffande vandringsfisk kan i första hand ifrågakomma anordningar såsom laxtrappa, ålyngelledare eller upptransport av ålyngel eller lekande fisk.

När det gäller kraftverk finns en speciell skyldighet att vidta anordningar till fiskens skydd, nämligen till förhindrande av att fisk skadas i turbinerna. Föreskrift om vad som skall iakttas i detta hänseende lämnas av vattendomstolen i samband med byggnadsmedgivandet med tillämpning av bestäm-

melserna i 2 kap. 8 § vattenlagen. Därvid kan exempelvis föreskrivas skyldighet för verkets ägare att anbringa fiskgaller framför turbinintaget. Vattendomstolen kan dock medge befrielse från skyldighet att hålla särskild skyddsanordning om turbinen är av sådan konstruktion att fisken kan oskadd passera genom densamma.

Motionerna

I motionerna anförs bl. a. att ålfisket är ett av vårt lands äldsta fisken men att villkoren under senare tid försämrats. Beståndet av ål har minskat kraftigt, varför fångsterna nu är avsevärt mindre än de var bara för något tiotal år sedan. Ett livskraftigt ålfiske är enligt motionärerna ett villkor för att hålla kustbygden i främst sydöstra Sverige vid liv.

Motionärerna anför i fortsättningen att kraftverken innebär ett stort hinder för ålstammens tillväxt. Dammanläggningar förhindrar effektivt ålens förflyttningar uppför eller nedför åar och floder. En stor mängd ål går även till spillo i kraftverkens turbiner. För att skydda ålbeståndet bör varje kraftverk vara skyldigt att anordna s. k. ålledare, vilka möjliggör för ålen att kringgå kraftverken. Vissa kraftverk har enligt motionärerna redan sådana anordningar, men många saknar dylika.

1968 års riksdag

Vid 1968 års riksdag väcktes motioner (I: 700 och II: 894) med bl. a. samma yrkande som det nu föreliggande yrkandet.

Motionerna remissbehandlades. Remissinstanserna, fiskeristyrelsen och Svenska kraftverksföreningen, avstyrkte motionerna. Beträffande det närmare innehållet i remissyttrandena hänvisar utskottet till utskottets utlåtande (3LU 1968: 58).

I sitt av riksdagen godkända utlåtande anförde utskottet bl. a.

Av remissvaren får anses framgå att ålynglets uppvandring numera inte är något egentligt problem. Genom föreskrifter i respektive vattenmål har kraftverksägare i regel ålagt att anordna ålyngelledare förbi dammarna eller att sörja för att ynglet samlas upp och sätts ut i vattensystemet på lämplig plats. I allmänhet torde dessa anordningar och åtgärder fungera på ett tillfredsställande sätt. I fråga om nedvandrande ål är svårigheterna större. På senare tid utförda försök har visat att ålen skadas i kraftverkens turbiner i betydligt större utsträckning än man tidigare antagit. Det gäller därför att finna utvägar att leda ålen förbi turbinerna. Av fiskeristyrelsens remissvar framgår att det ännu inte finns någon tillförlitlig sådan metod. Utskottet kan i detta sammanhang endast uttrycka förhoppningen att pågående försök att förbättra ålens möjligheter att nå havet skall ge avsett resultat. Vad gäller redan befintliga kraftverk torde det dock långt ifrån alltid vara möjligt att nå en lösning. Av betydelse härvidlag är bl. a. att möjligheterna till omprövning av meddelade beslut angående anordningar

till skydd för fisket är begränsade. De i det föregående nämnda bestämmelserna rörande omprövningsrätt har tillkommit med hänsyn till behovet av att kunna jämka en gång meddelade föreskrifter bl. a. för att få till stånd en önskvärd anpassning till utvecklingen på fiskeriforskningens och fiskevårdens område. Företagaren har emellertid ansetts ha ett berättigat intresse av att få åtminstone den ungefärliga omfattningen av sina förpliktelser fastställd för framtiden. Den begränsningen har därför införts att företagaren vid den förnyade prövningen inte får åläggas förpliktelser som medför väsentlig kostnad eller olägenhet utöver vad han förut blivit ålagd. Beträffande äldre kraftverk är således den ram, inom vilken omprövning kan ske, tämligen snäv och möjligheterna att lösa problemen på motsvarande sätt inskränkta.

Enligt vad utskottet erfarit har pågående försök att förbättra ålens möjligheter att nå havet ännu icke lett till några resultat.

Utskottet

Enligt bestämmelse i vattenlagen är den som vill anlägga damm eller annan byggnad i vatten, där fiskvandring förekommer, skyldig att vidta erforderliga anordningar för fiskens framkomst eller eljest för fiskets bestånd och att tillsläppa för ändamålet nödigt vatten. Med stöd av denna bestämmelse kan ägare av kraftverk åläggas t. ex. att anordna ålyngelledare eller att på annat sätt sörja för att ålynglet kan passera byggnaden. Ägare av kraftverk är också skyldig att vidta anordningar till förhindrande av att fisk skadas i turbinerna. En sådan anordning kan bestå bl. a. i fiskgaller framför turbinintaget. Framkommer det att utförda anordningar inte har medfört den åsyftade verkan att förebygga skada för fisket kan i viss utsträckning omprövning ske.

I motionerna anförs bl. a. att beståndet av ål under senare år har minskat kraftigt och att åtgärder för att hindra ytterligare decimering är nödvändiga. Mot bakgrunden härav yrkar motionärerna att riksdagen skall hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag till bestämmelser innebärande skyldighet för kraftverksägare att vidta åtgärder som möjliggör för ålen att passera kraftverken.

Som framgår av den föregående redogörelsen finns i vattenlagen bestämmelser som gör det möjligt att ålägga ägare av kraftverk att utföra anordningar och vidta olika åtgärder till skydd för bl. a. ålfisket. I den mån motionerna syftar till att få till stånd bestämmelser i denna del är de sålunda redan i huvudsak tillgodosedda. Svårigheterna att effektivt skydda fisket ligger i stället på ett annat plan.

Vid 1968 års riksdag väcktes motioner med bl. a. samma yrkande som i förevarande motioner. I sitt av riksdagen godkända utlåtande anförde utskottet att ålynglets uppvandring numera inte var något problem. De anordningar och åtgärder som kraftverksägare ålagts i respektive vatten-

mål torde i allmänhet fungera på ett tillfredsställande sätt. I fråga om nedvandrande ål däremot var, enligt vad utskottet fann, svårigheterna större. Utskottet hänvisade härvid till att på senare tid utförda försök visat att ålen skadades i kraftverkens turbiner i betydligt större utsträckning än man tidigare trott. Av fiskeristyrelsens remissvar framgick emellertid att det ännu inte fanns någon tillförlitlig metod att leda ålen förbi turbinerna. Utskottet kunde därför endast uttrycka förhoppningen att pågående försök att förbättra ålens möjligheter att nå havet skulle ge avsett resultat. Utskottet framhöll även beträffande äldre kraftverk, att den ram, inom vilken omprövning av meddelade beslut angående anordningar till skydd för fisket kunde ske, var tämligen snäv och möjligheterna att lösa problemen på motsvarande sätt inskränkta.

Enligt utskottets mening har någon omständighet, som kan ge anledning att frånga den tidigare ståndpunkten, inte inträffat sedan frågan senast prövades.

Utskottet får därför hemställa

att motionerna I: 889 och II: 1057 icke föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 3 mars 1970

På tredje lagutskottets vägnar:

ERIK GREBÄCK

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Göran Karlsson (s), Svante Kristiansson (s), Åkesson (fp), Ebbe Ohlsson (m)*, Nils-Eric Gustafsson (cp), Erik Jansson (s)*, Skårman (fp)* och Berglund (s)*;

från andra kammaren: herrar Grebäck (cp), Svenning (s), Ekström (s), Sundelin (s), fröken Anderson (s), herrar Wachtmeister (m)*, Josefson i Arrie (cp) och Sellgren (fp).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.